

Eén lesbezoek onvoldoende

Lesbezoeken zijn steeds gebruikelijker: niet meer alleen de inspectie, maar ook collega's en schoolleiding komen in de klas kijken. Maar hoe betrouwbaar zijn die observaties?

Zorg voor minstens drie lesobservaties per leraar

Scholen maken meer werk van professionalisering dan vroeger. Alhoewel scholen verschillen in de manier waarop, maken ze regelmatig gebruik van lesobservatiemethodes. Ike Overdiep heeft namens de PO-raad 33 lesobservatiemethodes beschreven die in het basisonderwijs worden toegepast. In het voortgezet onderwijs is er nog niet zo'n overzicht, maar bekende observatie-instrumenten daar zijn *De vijf rollen van de leraar* (ontwikkeld door Marie Slooter) en de *ICALT*, ontwikkeld aan de lerarenopleiding van de Rijksuniversiteit Groningen (zie ook het artikel op pagina 29). Verder werkt natuurlijk ook de Onderwijsinspectie met lesobservaties.

Lesobservaties kunnen een stimulans zijn voor het professionaliseren van leraren en bijdragen aan de kwaliteit van lesgeven. Tegelijk zit er een andere kant aan. De professionalisering van iedere leraar moet transparant worden vastgelegd. De nadruk op pro-

fessionaliseren heeft ook geleid tot invoering van de functiemix en meer functioneringsgesprekken. Lesobservatie dient daarmee niet alleen om 'iets van elkaar te leren', maar soms ook om 'de kwaliteit van jouw functioneren vast te leggen' en daar consequenties aan te verbinden. Als de teamleider bij je achterin de klas zit, dan is het mogelijk dat wat zij of hij bij jou in de les observeert, terugkomt in je functioneringsgesprek. En wanneer een onderwijsinspecteur op lesbezoek komt, wil deze niet in de eerste plaats jou feedback geven, maar een beeld krijgen van de kwaliteit van de lessen op jouw school en nog breder van de onderwijskwaliteit in Nederland.

Momentopname

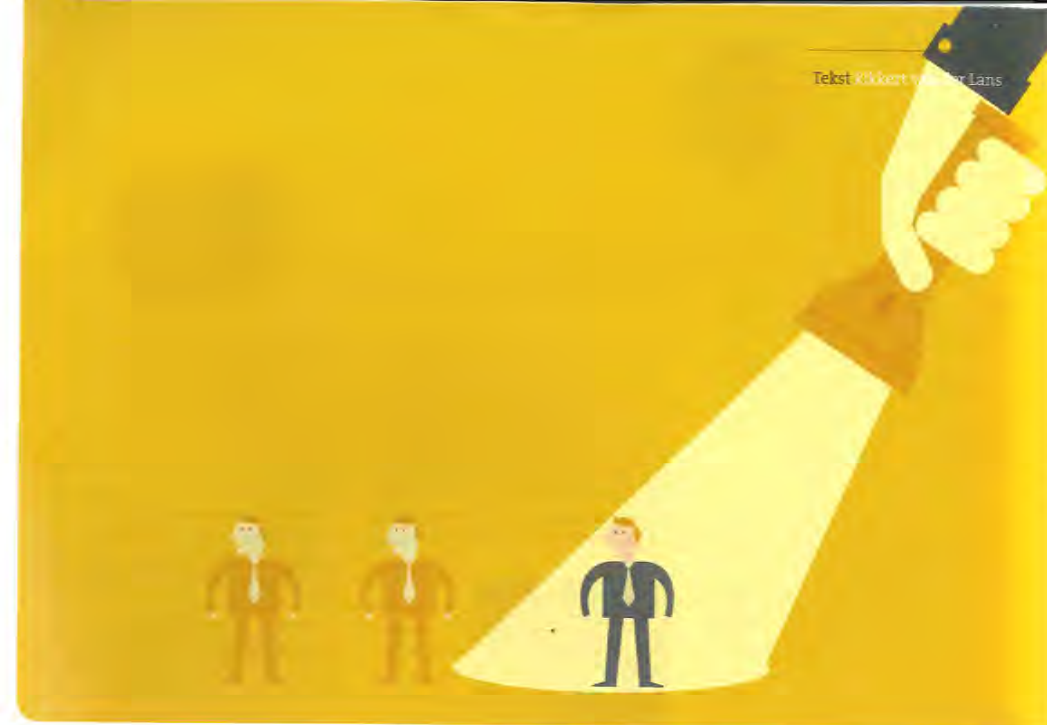
Vaak komt iemand één keer observeren. Zelfs als dit gebeurt met een betrouwbaar observatie-instrument, is de vraag of dit eerlijk is. Stel dat je net een klas hebt die je nog niet goed kent of begint aan nieuwe, ingewikkelde lesstof? Of stel dat er net een teamleider komt kijken die altijd heel streng is? Wat is eigenlijk de betrouwbaarheid van lesobservaties? Hoe correct is de informatie die je krijgt als je een leraar één keer observeert?

De resultaten liegen er niet om. Eén lesbezoek is altijd onvoldoende. Bij meer dan de helft van de leraren komt bij een volgende lesobservatie een ander beeld naar voren dan tijdens het eerste lesbezoek. De percentages van de observaties, waarbij wel eenzelfde beeld naar voren komt, fluctueren tussen de 27 en de 51%. Het lijkt hierbij weinig uit te maken welk instrument wordt gebruikt of hoe goed de observatoren getraind zijn.

Betrouwbaarheid neemt altijd toe met herhaling, waarbij geldt dat het gemiddelde van de herhaalde keren altijd betrouwbaarder is dan de momenten apart. Deze herhaling moet dan wel echt een controle zijn. Stel dat een teamleider meerdere keren bij jou in de klas komt kijken, dan weten we niet of andere collega's of teamleiders anders naar jouw lessen zouden kijken. Dit terwijl we vanuit de psychologie weten dat mensen dezelfde situatie heel verschillend kunnen beoordelen. Serieuze controle houdt dus in dat er *iemand anders* komt kijken bij jou in een andere les.

Ervaring telt?

Ervaren observatoren zeggen dat zij op basis van een enkele les veel kunnen zien. Natuurlijk zijn ervaren observatoren accurater dan ongetrainde beginners, net zoals sommige instrumenten voor lesobservatie beter zijn dan andere, maar het effect hiervan op de betrouwbaarheid is klein. Ook met de beste experts en het beste instrument heb je meerdere lesbezoeken nodig. Dus als je lesobservaties serieus wilt inzetten in de school om de kwaliteit van het lesgeven te meten en eventueel te verbeteren, dan moet je goed nadenken over hoe dit op een betrouwbare en eerlijke manier in de school kan worden georganiseerd. / RvdL

Tekst: Kees van der Lans

Het is onrealistisch om te denken dat we 100% betrouwbaar kunnen zijn. In 1978 heeft Nunnally twee criteria voorgesteld als richtlijn voor betrouwbaarheid. Hij stelde dat, wanneer het meten geen persoonlijke consequenties heeft, een betrouwbaarheid van .70 (dus in 70% van alle gevallen vind je grofweg hetzelfde) voldoende is. Echter, wanneer er wel persoonlijke consequenties aan worden verbonden, dan zou .90 het minimale moeten zijn. We gebruiken daarom deze richtlijnen in ons onderzoek en vroegen ons af hoeveel observaties je dan wel nodig hebt om goed feedback te geven of om te kunnen beoordelen. Aan ons onderzoek namen 67 leraren deel en ieder van hen kreeg drie lesbezoeken. Ieder lesbezoek werd gedaan door een andere collega. Op basis hiervan kwamen we tot de conclusie dat er minimaal drie lesbezoeken door verschillende collega's nodig zijn om een betrouwbaarheid van .70 te behalen (dus in 70% van alle gevallen vind je dezelfde resultaten). Verder zijn er minimaal tien lesbezoeken door diverse collega's nodig om een betrouwbaarheid van .90 te halen. Het getal drie komt ook uit het Amerikaanse onderzoek dat werkte met getrainde experts en met vijf andere instrumenten.

Bescheidenheid

Dat scholen lesobservaties inzetten voor professionalisering is terecht. Er zijn geen andere methodes waarmee ze zulke rijke informatie over het lesgeven van hun leraren kunnen krijgen. Lesbezoeken bieden

niet alleen feedback aan de leraar, maar ook inspiratie aan de observerende collega en stof tot discussie in de vaksectie of in de lerarenkamer. Andere methodes hebben deze voordelen niet of minder. Het uitvoeren van lesobservaties in de school staat dus ook niet ter discussie.

Ten aanzien van de betrouwbaarheid van lesobservaties als input voor functioneringsgesprekken en feedback lijkt bescheidenheid op zijn plaats. De kans is aanzienlijk dat jij op basis van jouw subjectieve observatie(s) verkeerd advies geeft of verkeerde conclusies trekt. Voor de inspectie is de situatie anders. Inspecteurs beoordelen in de eerste plaats het lesgeven in de school en niet het lesgeven van één docent. Dat inspecteurs lessen van telkens andere docenten bezoeken klinkt vanuit dit oogpunt logisch. Hoewel? Vaak is er slechts één inspecteur, wat toch te denken geeft. Wat zou er met de betrouwbaarheid gebeuren als verschillende inspecteurs de school zouden bezoeken? ■

Twee zien beter dan één: gebruik meer dan één observator

Rubriek van der Lans, Wim van de Grift: Klas van Veer en Marjon Fokkes-Braamha. Once Is Not Enough: Establishing Reliability Criteria for Feedback and Evaluative Decisions Based on Classroom Observation. RUG, 2016.